

■ **ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ УРОКИ
ВЕЛИКОЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1789–1799 рр.:
ПОГЛЯД ЗАТЯТОГО КОНСЕРВАТОРА**

Джолос Сергій Вадимович,

доцент кафедри державно-правових дисциплін
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького,
кандидат юридичних наук
debofor@gmail.com

Постановка проблеми. За радянських часів Велика французька революція 1789–1799 рр. прославлялася як приклад віковичної боротьби бідлашного трудового народу проти жорстоких експлуаторів. Меси сприймають революціонерів як «своїх», вихідців з народу, героїв і патріотів, які самовіддано борються проти тиранії і соціальної несправедливості. Західна демократія вважає Велику французьку революцію поступом народовладдя, а отже, «якісь там» мільйони жертв є «дрібницею»; при цьому революції активно насаджуються у країнах третього світу, аби остаточно їх знищити. Отже, слід переосмислити досвід Французької революції, аби забезпечити суспільство від самоліквідації.

Метою цієї розвідки є окреслення усіх тих бід, які принесла Велика Французька революція, що необхідно для усвідомлення згубності революцій, бунтів, повстань як таких, а також недопущення подібних помилок у майбутньому.

Виклад основного матеріалу. Будь-яка революція, включаючи Французьку, — це злочинне посягання на державний лад. Коли законність, порядок і здоровий глузд поступаються місцем революційній доцільності, тоді неодмінно виникає безліч питань. Хіба не мала місце узурпація влади, коли 17 червня 1789 р. делегати Генеральних штатів від третього стану проголосили себе Національними зборами? Хіба не була правомірною спроба Людовіка XVI силою розігнати купку самозванців? Хіба є законними акти Установчих зборів, Законодавчих зборів та Національного конвенту,

якщо вони прийшли до влади у незаконний спосіб? Хіба не було злочином захоплення і зруйнування Бастилії (державна установа, пам'ятка архітектури XIV ст.), вбивство її гарнізону та звільнення 7 в'язнів 14 липня 1789 р.? Хіба був Людовік XVI тираном, якщо в головній політичній в'язниці держави (Бастилії) було лише 7 в'язнів? Хіба не є злочином страта короля і королеви у 1793 р.? Чи були бунтівниками роялісти Вандейського і Вандем'єрського повстань? Чи виправдані сотні тисяч жертв?..

Жертвами Якобінського терору 1793–1794 рр. стали мінімум 16–40 тис. чол. [1]. Тож, не даремно Платон вчив, що демократія веде до тиранії [2, с. 290]. При цьому лише 9% жертв були дійсними ворогами революції [3, с. 311]. Точна кількість жертв революції невідома. Тільки під час Вандейського повстання роялістів 1793–1796 рр. загинуло близько 200 тис. чол. [4]. Патріс Геніфе оцінював загальну чисельність жертв Терору у 200–300 тис. чол. [5]. Не слід забувати і про жертв революційних війн, голоду, епідемій тощо. За часів революції 1789–1799 рр. загинули близько 600–800 тис. чол. [5].

Як відомо, Термідоріанський переворот 27 липня 1794 р. поклав край Якобінській диктатурі, а переворот 18 брюмера (9 листопада 1799 р.) привів до влади Наполеона. Нова Конституція Франції 1799 р. (Конституція VIII року) розподілила законодавчу владу між чотирма (!) органами (Державною Радою, Трибуналом, Законодавчим корпусом і Сенатом), що, фактично, паралізувало її, а отже, було встановлено диктатуру Наполеона [3, с. 313]. Зазначимо, що утворення в сучасній Україні багатьох нових антикорупційних органів (НАЗК, НАБУ, ДБР, САП, антикорупційні суди) матиме схожий ефект — поки нові і старі органи боротимуться за владу, корупція процвітатиме.

За часів Революції і Наполеонівських війн у Франції було ухвалено 8 конституцій (конституції 1791 р., I року (1793 р.), III року (1795 р.), VIII року (1799 р.), X року (1802 р.), XII року (1804 р.), Хартія 1814 р. Людовіка XVIII, наполеонівський «Додатковий акт до конституцій Імперії» періоду «Ста днів»). Проте ще у XVI ст. Ж. Боден писав, що при демократії багато законів, а загальна справа перебуває в занепаді [6, с. 56]. Тож, прийняття купи нових законів лише породжує колізії, знижує їх ефективність і демонструє хаос у державі.

Зазначимо, що за часів Директорії (1795–1799 рр.) у Франції розквітла корупція, спекуляції банкірів, фінансові махінації і біди населення [3, с. 312].

Австрія, Пруссія, Росія, Англія та інші держави негативно сприйняли Французьку революцію, тож у 1792–1799 рр. відбулися революційні війни, а у 1800–1815 рр. — Наполеонівські. Європа не знала спокою з 1789 р. по 1815 р. У Наполеонівських війнах Франція втратила 1,2 млн чол., а загальні втрати усіх держав становили 3,2–3,6 млн чол. [7]. За деякими оцінками, Франція (при населенні 25 млн чол. [3, с. 307]) з 1789 р. по 1815 р. втратила 2 млн цивільних і ще 2 млн військових [5], а отже, до 16% населення.

Як відомо, у 1804 р. Наполеон проголосив себе імператором, а отже, фактично було відновлено монархію ще до реставрації Бурбонів.

Тож, маємо всі підстави говорити про неспіврозмірність втрат і здобутків революції. Р. Палмер писав, що «через півстоліття після 1789 р. ... умови у Франції були би такими самими й у тому випадку, якби ніякої революції не відбулося» [8, с. 253]. П. Губер зазначав, що багато пережитків Старого порядку залишилися і після революції та розцвіли після реставрації Бурбонів у 1815 р. [9, с. 245]. А. де Токвіль писав, що крах Старого порядку відбувся би без всякої революції, але тільки поступово [10].

Зазначимо, що Франція не знала спокою упродовж всього XIX ст., адже після Французької революції та Наполеонівських воєн на неї чекали попереду: Реставрація Бурбонів, Липнева революція 1830 р., Революція 1848 р., переворот 1851 р. та встановлення Другої імперії Наполеона III, Франко-Пруська війна 1870–1871 рр., Паризька Комуна 1871 р. та інші перипетії.

Формування ідей консерватизму (Е. Берк, Ж. де Местр, Л. де Бональд), як реакція на події Французької революції, стало одним з небагатьох її позитивних наслідків: стало зрозуміло, що вразлива, слабка, гріховна, скудоумна за своєю природою людина не повинна братися за перетворення світу, бо ризикує зруйнувати його; егоїстичні інтереси особи повинні узгоджуватися з потребами суспільства; соціальні потрясіння є неприпустимими, а соціальні зміни мають бути поступовими; традиційні цінності (релігія, сім'я, закон, порядок) і держава повинні мати провідну роль у житті суспільства [11, с. 268].

Висновки: історія свідчить, що будь-яка революція (Голландська, Англійська, Французька, Російська тощо) є злочином проти держави, що призводить до громадянської війни, іноземної інтервенції, терору, тиранії, розрухи, голоду, епідемій, втрати територій тощо; революція є прикладом політичного авантюризму, тобто ризикованого сумнівного заходу, розрахованого на випадковий успіх, який, зазвичай,

закінчується провалом і жахливими наслідками; отже, будь-яка революція є неприпустимою в принципі; революція (бунт, повстання) є улюбленим способом здобуття влади опозиційними політичними елітами, які турбуються про суспільне благо ще менше, ніж та влада, яку вони повалили; при цьому народ є об'єктом маніпуляцій купки мерзотників, бездумним «гарматним м'ясом», що гине і біднішає «в ім'я революції»; консервативна доктрина якнайкраще сприяє стабільності та процвітанню держави і суспільства, а також є важливою засадою недопущення жахів революційних потрясінь тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Епоха террора (Французская революция) / Википедия — свободная энциклопедия. URL :

[https://ru.wikipedia.org/wiki/Эпоха_террора_\(Французская_революция\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/Эпоха_террора_(Французская_революция)) (дата обращения 08.03.2020).

2. Платон. Государство. Москва : Академический проект. 2015. 398 с.

3. Хома Н. М. Історія держави та права зарубіжних країн : навч. посіб. для студентів вищих закладів освіти. 3-тє вид., стереотипне. Львів : Новий Світ-2000. 2012. 480 с.

4. Вандейский мятеж / Википедия — свободная энциклопедия. URL : https://ru.wikipedia.org/wiki/Вандейский_мятеж (дата обращения 08.03.2020).

5. Сравнение числа жертв гражданских войн во Франции, США и России. URL : <https://rjadovoj-rus.livejournal.com/3479645.html> (дата обращения 08.03.2020).

6. Кормич А. І. Історія вчень про державу і право : навч. посіб. Київ : Правова єдність. 2009. 312 с.

7. Наполеоновские войны / Википедия — свободная энциклопедия : URL : https://ru.wikipedia.org/wiki/Наполеоновские_войны (дата обращения 08.03.2020).

8. Palmer R. The World of the French Revolution. New York : Harper & Row. 1971. 282 p.

9. Goubert P. L'Ancien Regime. Paris. 1973.

10. Великая французская революция / Википедия — свободная энциклопедия. URL :

https://ru.wikipedia.org/wiki/Великая_французская_революция (дата обращения 08.03.2020).

11. Горбатенко В. П., Бушанський В. В. Консерватизм / Юридична енциклопедія : в 6 т. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана. 2001. Т. 3 : К-М. С. 267–268.

■ УКРАЇНСЬКА МОВА ПРАВНИЧОГО СПРЯМУВАННЯ, ЇЇ ПРЕДМЕТ І ЗМІСТОВЕ НАПОВНЕННЯ

Калініченко Людмила Володимирівна,
старший викладач
кафедри професійної педагогіки
та соціально-гуманітарних наук
Льотної академії
Національного авіаційного університету
ludmila.kalinichenko2@gmail.com

У царині правовідносин функціонує мова, що слугує засобом передачі правової інформації, засобом прояву думок і професійного спілкування юристів. Це мова права.

Опубліковано чимало наукових праць, у т. ч. дисертацій, монографій, присвячених дослідженню мови права («юридичної мови» або «правничої мови»). Однак, незважаючи на наявні дослідження, все ще залишається значна кількість питань, що стосуються мови права і вимог, яким вона має відповідати. І ці питання потребують ґрунтовних досліджень.

Феномен вербального втілення правової думки наразі є об'єктом вивчення цілої низки наук: юридичних, лінгвістичних, формальної логіки, філософії, соціології, дипломатички та ін. Правнича мова потрапила в поле зору таких мовознавчих наук, як прикладна лінгвістика, теорія мовної комунікації, стилістика, лексикографія, термінознавство, риторика, культура мови.

Аналіз предмету і змісту мови права, особливостей її функціонування, специфіки типів юридичних текстів, правил добору й використання мовних засобів у різних функціонально-стилістичних типах юридичних текстів є важливим підґрунтям вирішення низки завдань прикладного характеру: лінгвістичного забезпечення законодавчої діяльності, розроблення методичних рекомендацій щодо вивчення, удосконалення й уніфікації мови законодавчих актів, підвищення якості юридичних документів, розв'язання термінологічних проблем у юридичному мовленні тощо.